

ILMIY-AMALIY JURNAL

ISSN 2181-0958

DOI 10.26739/2181-0958

YURISPRUDENSIYA

ЮРИСПРУДЕНЦИЯ | JURISPRUDENCE

1 JILD, 1 SON
2020

YURISPRUDENSIYA
1 ЖИЛД, 1 СОН

ЮРИСПРУДЕНЦИЯ
ТОМ 1, НОМЕР 1

JURISPRUDENCE
VOLUME 1, ISSUE 1

ТОШКЕНТ-2020

Bosh muharrir:
Главный редактор:
Chief Editor:

SALAEV NODIRBEK

Toshkent davlat yuridik universiteti
Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor,
yuridik fanlari doktori, professor

Bosh muharrir o'rbinbosari:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

RUSTAMBEKOV ISLAMBEK

Toshkent davlat yuridik universiteti
O'quv ishlari bo'yicha prorektor,
yuridik fanlari doktori, professor;

YURISPRUDENSIYA JURNALI TAHRIRIY HAY'AT A'ZOLARI
РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ ЖУРНАЛА ЮРИСПРУДЕНЦИЯ
EDITORIAL BOARD OF THE JOURNAL JURISPRUDENCE

Mas'ul kotib | Ответственный секретарь | Responsible secretary:
NIYOZOVA SALOMAT

Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish kafedrasi
professor vazifasini bajaruvchi, yuridik fanlari doktori, dotsent;

KARIMOV FARXOD

Siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori,
dotsent, A.Avloniy nomidagi malaka
oshirish instituti prorektori

BAZAROVA DILDORA

Toshkent davlat yuridik universiteti
Jinoyat-protsessual huquqi kafedrasi mudiri,
yuridik fanlari doktori, professor;

IMOMOV NURILLO

Toshkent davlat yuridik universiteti
Fuqarolik huquqi kafedrasi mudiri,
yuridik fanlari doktori, professor;

NE'MATOV JURABEK

Toshkent davlat yuridik universiteti
Ma'muriy va moliya huquqi kafedrasi
dotsenti, yuridik fanlari doktori, dotsent.

ISMOILOV SHUXRATJON

Toshkent davlat yuridik universiteti
Mehnat huquqi kafedrasi mudiri,
yuridik fanlari doktori;

XABIBULLAYEV DAVLATJON

Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik
protsessual va iqtisodiy protsessual huquqi kafedrasi
mudiri, yuridik fanlari nomzodi, professor;

OCHILOV HASAN

Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi,
kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish kafedrasi
mudiri, yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent;

GAFUROVA NOZIMAXON

Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro
huquq va inson huquqlari kafedrasi mudiri,
yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent;

NARZIYEV OTABEK

Toshkent davlat yuridik universiteti
Xalqaro xususiy huquq kafedrasi mudiri,
yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent;

UZAKOVA GO'ZAL

Toshkent davlat yuridik universiteti
Ekologiya huquqi kafedrasi mudiri,
yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent;

MUSAYEV BEKZOD

Toshkent davlat yuridik universiteti
Konstitutsiyaviy huquq kafedrasi mudiri,
yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent;

MURATADEV SERIKBEK

Toshkent davlat yuridik universiteti
Davlat va huquq nazariyasi kafedrasi mudiri,
yuridik fanlari nomzodi;

KAMALOVA DILDORA

Toshkent davlat yuridik universiteti Sud, huquqni
muhofaza qiluvchi organlar va advokatura kafedrasi
mudiri, yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori;

YUSUPOV SARDORBEK

Toshkent davlat yuridik universiteti
Ma'muriy va moliya huquqi kafedrasi
mudiri, yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori;

XO'JAYEV SHOXJAXON

Toshkent davlat yuridik universiteti
Intellektual mulk huquqi kafedrasi mudiri,
yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori;

KURBANOV MA'RUF

Toshkent davlat yuridik universiteti
Kriminalistika va sud ekspertizasi kafedrasi
mudiri, yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori;

Page Maker | Верстка | Sahifalovchi: Xurshid Mirzaxmedov

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Камалова Дилдора Гайратовна ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИДА РАФБАТЛАНТИРУВЧИ НОРМАЛАР ВА УЛАРНИ ЖИНОЯТ СОДИР ЭТИШДАН ИХТИЁРИЙ ҚАЙТИШДАН ФАРҚЛИ ЖИҲАТЛАРИ.....	5
2. Сайдов Рустамбек Абдурасулович МДҲ (МУСТАҚИЛ ДАВЛАТЛАР ҲАМДЎСТЛИГИ) ДАВЛАТЛАРИДА ҲУҚУҚИЙ МОНИТОРИНГ ИНСТИТУТИ: ҚОНУНЧИЛИК ВА АМАЛИЁТ.....	11
3. Ҳожиев Носиржон Комилович ЖАЗОНИ ИЖРО ЭТИШ МУДДАТИ ЎТИБ КЕТГАНЛИГИ МУНОСАБАТИ БИЛАН ЖАЗОДАН ОЗОД ҚИЛИШНИНГ ШАРТЛАРИ ВА ХОРИЖ ТАЖРИБАСИ.....	18
4. Салимов Шерзод Юнусович МЕХНАТ МИГРАЦИЯСИ СОҲАСИДА ЎЗБЕКИСТОННИНГ ХАЛҚАРО ТАШКИЛОТЛАР БИЛАН ҲАМКОРЛИГИ.....	27
5. Нурмуҳаммедова Гўзалхон Баҳодировна КОРРУПЦИЯГА ҚАРШИ КУРАШИШ УСУЛЛАРИ ВА МЕХАНИЗМЛАРИНИНГ НАЗАРИЙ-ҲУҚУҚИЙ ТАҲЛИЛИ.....	33
6. Муталов Отабек Баҳром ўғли, Жураева Асал Баҳтиевна ЎЗБЕКИСТОН, ГЕРМАНИЯ ВА ХИТОЙДА ТОВАР БЕЛГИСИГА БЎЛГАН ДАСТЛАБКИ ҲУҚУҚЛАР: ҚИЁСИЙ ТАҲЛИЛ.....	41
7. Ахроров Адҳамжон Асроркул ўғли ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ИНВЕСТОРЛАР ҲУҚУҚЛАРИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШНИНГ НОДАВЛАТ УСУЛЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....	47
8. Ашуррова Нилуфар Ўқтамовна ВОЯГА ЕТМАГАН ШАХСНИ ЖИНОЯТГА ЖАЛЬ КИЛГАНЛИК УЧУН ЖАВОБГАРЛИК ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ АСОСЛАРИ.....	53
9. Қаршиев Ғуломжон Сайфуллаевич ОИЛАДА ЁШЛАР РЕЦИДИВ ЖИНОЯТЧИЛИГИНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ.....	58
10. Умирзаков Бегзод Атабоевич ВОЯГА ЕТМАГАНЛАР ЖИНОЯТЧИЛИГИНИ ОЛДИНИ ОЛИШНИНГ ТУРЛАРИ.....	63
11. Каракетова Дииноза Юлдашевна БИР ГУРУҲ ШАХСЛАР ТОМОНИДАН БЕЗОРИЛИК СОДИР ЭТГАНЛИК УЧУН ЖАВОБГАРЛИК.....	69
12. Мырзабаев Қуатбай Бахытбаевич АҚШДА ФЕДЕРАТИВ ИНСТИТУЛЛАРГА КИРУВЧИ ДАВЛАТ ҲОКИМЯТИ ОРГАНЛАРИДА ДАВЛАТ ХИЗМАТИНИНГ ТАШКИЛИЙ АСОЛАРИ ВА ҚОНУНЧИЛИК МЕХАНИЗМИ.....	75
13. Хусайнова Рано Абдихаликовна ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ДОГОВОРНЫХ ОТНОШЕНИЙ НА РЫНКЕ ЭЛЕКТРИЧЕСКОЙ ЭНЕРГИИ.....	82
14. Абдуқодиров Абдурауф Баҳодир ўғли БОЛАНИНГ ЯШАШ ҲУҚУҚИ.....	89
15. Абдуллаев Хуршиджон Назрулло ўғли ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА АУДИТОР ВА АУДИТОРЛИК ТАШКИЛОТИНИНГ ҲУҚУҚИЙ МАҚОМИ ВА ЎЗИГА ХОС ЖИҲАТЛАРИ.....	97
16. Разикова Диором Кадировна ЎЗБЕКИСТОНДА ФУҚАРОЛИК ЖАМИЯТИ ИНСТИТУЛЛАРИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ ЯПОН ТАДҚИҚОДЧИЛАРИ НИГОХИДА.....	102

YURISPRUDENSIYA

ЮРИСПРУДЕНЦИЯ | JURISPRUDENCE

Хожиев Носиржон Комилович,

Тошкент давлат юридик университети

Жиноят хуқуқи ва криминология кафедраси ўқитувчиси

E-mail: n.hoziyev@tsul.uz

ЖАЗОНИ ИЖРО ЭТИШ МУДДАТИ ЎТИБ КЕТГАНЛИГИ МУНОСАБАТИ БИЛАН ЖАЗОДАН ОЗОД ҚИЛИШНИНГ ШАРТЛАРИ ВА ХОРИЖ ТАЖРИБАСИ

<http://dx.doi.org/10.26739/2181-0958-2020-1-3>

АННОТАЦИЯ

Мазкур мақолада жазони ижро этиш муддати ўтиб кетганлиги муносабати билан жазодан озод қилиш институтининг тушунчаси ва шартлари, шунингдек айрим ривожланган давлатлар қонунчилиги ўрганилан. Щу билан бирга, Ўзбекистон Республикасининг жазони ижро этиш муддати ўтиб кетганлиги муносабати билан жазодан озод қилиш билан боғлиқ қонунчилик таҳдил қилиниб, айрим хорижий мамлакатларнинг жазони ижро этиш муддати ўтиб кетганлиги муносабати билан жазодан озод қилишга оид қонун хужжатлари чуқур тадқиқ этилган ҳамда ушбу соҳадаги миллий қонунчиликни янада такомиллаштириш бўйича таклифлар берилган.

Калит сўзлари: жиноят, жазо, озодликдан маҳрум қилиш, умрбод озодликдан маҳрум қилиш, озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган жазолар, жазодан озод қилиш.

Хожиев Носиржон Комилович,

Преподаватель кафедры Уголовное право и

криминология Ташкентского государственного

юридического университета

E-mail: n.hoziyev@tsul.uz

УСЛОВИЯ И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ОСВОБОЖДЕНИЯ ОТ НАКАЗАНИЯ В СВЯЗИ С ИСТЕЧЕНИЕМ СРОКА НАКАЗАНИЯ

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются понятие и условия применения института освобождения вследствие истечения срока давности исполнения наказания, а также законодательство некоторых развитых стран. В то же время проанализированы нормы законодательства Республики Узбекистан об освобождении вследствие истечения срока давности исполнения наказания, глубоко исследованы акты законодательства, связанные с освобождением вследствие истечения срока давности исполнения наказания некоторых зарубежных государств и внесены предложения по дальнейшему совершенствованию национального законодательства в этой области.

Ключевые слова: преступление, наказание, лишение свободы, пожизненное лишение свободы, наказание не связанное с лишением свободы, освобождение от наказания.

Khojiev Nosirjon Komilovich,
 Lecturer of Criminal Law and Criminology Department
 of Tashkent State University of Law
 E-mail: n.hojiyev@tsul.uz

CONDITIONS AND FOREIGN EXPERIENCE OF EXEMPTION FROM PUNISHMENT IN CONNECTION WITH THE EXPIRATION OF THE SENTENCE

ABSTRACT

This article discusses the concept and conditions for the application of the institution of discharge due to the expiration of the term of execution, as well as the legislation of some developed countries. At the same time, the norms of the legislation of the Republic of Uzbekistan on discharge due to the expiration of the term of execution were analyzed, legislative acts related to the discharge due to the expiration of the term of execution of some foreign states were deeply studied, and proposals regarding further improvement of national legislation in this area were made.

Keywords: crime, punishment, imprisonment, life imprisonment, non-custodial punishment, release from punishment.

Маҳқумларни жамиятдан ажратиш билан боғлиқ бўлмаган жазоларни кўллашнинг самарадорлигини ошириш орқали улар озодликдан маҳрум қилишининг муқобили бўлиб хизмат қилишига эришиш жиноят учун жазоларни кўллашни такомиллаштиришнинг йирик муаммоларидан биридир [1, С. 13.].

Ушбу масала бўйича 1990 йилнинг декабрида Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Бош Ассамблеяси томонидан Токио шаҳрида қабул қилинган Озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган чораларга доир Стандарт минимал қоидалар (“Токио қоидалари”) асосий халқаро хужжат ҳисобланади. Мазкур халқаро хужжатнинг 8.2-қоидасида суд тайинлаши мумкин бўлган озодликдан маҳрум қилишга муқобил жазолар санаб чиқитган.

Хукм чиқараётган органлар жиноят ишлари бўйича куйидаги жазо турларини назарда тутишлари мумкин: (а) оғзаки санкциялар, хусусан танбеҳ бериш, огохлантириш; (б) жавобгарликдан шартли озод қилиш; (с) фуқаролик хукукларини чеклаш; (д) иқтисодий санкциялар, хусусан бир марталик жарималар, кунбай жарималар; (е) мол-мулкни мусодара қилиш ёки мол-мулкка нисбатан мулк хукуқидан маҳрум этиш; (ф) мол-мулкни жабрланувчига қайтариш ёки зарарни қоплаш тўғрисида қарор чиқариш; (г) шартли жазо тайинлаш ёки жазони ўташ муддатини кечильтириш; (х) қамоқдан шартли озод қилиш ва суд назорати; (и) ижтимоий фойдали ишларни бажариш тўғрисида қарор қилиш; (ј) ахлоқ тузатиш муассасасига у ерда хар куни бўлиш мажбурияти билан юбориш; (к) уй қамоги; (л) озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган бошқа хар қандай чора; (м) юкорида санаб чиқилган чораларнинг бирон-бир бирикмаси [2].

Шуни таъкидлаб ўтиш лозимки, мазкур норма Токио қоидаларини ратификация қилган мамлакатларнинг аксарияти, шу жумладан АҚШ ва Фарбий Европа мамлакатлари учун маҳқумларни жамиятдан ажратиш билан боғлиқ бўлмаган жазолар тизимини ташкил этиш асоси бўлиб хизмат қилди.

Сўнгти ўн йилликлар давомида Фарбий Европа мамлакатларида муқобил жазоларни жорий этиш ва қонун йўли билан тартибга солиш борасида муддатни ижобий натижаларга эришилди. Ҳозирги вақтда муқобил жазолар хукм чиқарилгунга қадар бўлган босқичда ва хукмни чиқариш пайтида кўлланилади. Қамоқдан муддатидан илгари озод қилишининг турли шаклларидан ҳам фойдаланилади. Масалан, Англия ва Уэльса судлар хукм чиқариш пайтида жиноятнинг оғирлик даражасига қараб озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган бир қатор жазоларни кўллаши мумкин. Бундай жазолар жумласига жарима, жиноятдан жабрланган шахсга етказилган зарарни қоплаш, пробацияга юбориш тўғрисида буйруқ (унда маҳкум яшайдиган жой ва унинг касбий фаолиятига тегишли бир қатор шартлар белгиланиши мумкин), шунингдек ижтимоий фойдали ишлар тўғрисида буйруқ ёки пробацияга юборишни ижтимоий фойдали ишлар билан бирга тайинлаш тўғрисида буйруқ киради [3].

Ижтимоий фойдали ишлар тұғрисида буйруқтар Францияда 1983 йил 10 июнь қонуни билан жорий этилган. 1985 йилда 3600 дан зиёд буйруқтар, 1994 йилда эса – 21127 буйруқ чиқарылған ва бу жиноятлар учун чиқарылған барча хукмларнинг 5% ни ташкил этган [4].

Хозирги вактда Францияда қуидаги асосий жазо турлари құлланилады: жарима; пробация; хукмни ижро этишни кечикиришнинг оддий шақызы; ижтимоий фойдали ишлар.

Айниқса, күп құлланиладын мұқобил жазо тури ижтимоий фойдали ишлар ҳисобланады. Ижтимоий фойдали ишларнинг мақсади қонун амалда мавжудligини әслатадын, етказилған заарни қоплаш ва хукуқбұзарни реабилитация қилиш (ижтимоий құллаб-кувватлаш, ижтимоий реабилитация қилиш, тарбиялаш, масалан, ижтимоий фойдали ишлар шифохонада бажарылғанда) усули сифатида құлланиладын мустақыл ва мослашувчан жазо чорасини таъминлашдан иборат.

Қонун хужжатларида назарда тутилған ижтимоий фойдали ишлар тұғрисидеги буйруқтарнинг иккى асосий тури мавжуд: 1) асосий жазо чораси сифатидағы ижтимоий фойдали ишлар (масалан, олти ой давомида 200 соат ҳажмида); 2) жазони ижро этишни кечикириш билан бирга құлланиладын ижтимоий фойдали ишлар.

Санаң үтилған жазоларнинг турларига құшымча равища мамлакатда хукуқбұзарлар устидан назорат – электрон мониторинг құлланилады. Бундай назорат остида назарда тутилған жазонинг умумий муддати бир йилдан ошмайдын хукуқбұзарлар содир эттан вояға етмаган шахслар, шунингдек озодликдан маҳрум қилиш жойларидан чиқишига бир йил ёки ундан оз муддат қолған маҳқұмлар бўлишлари мумкин. Мазкур чора жазони үташдан муддатидан илгари шартли озод қилингандан кейин бир йил ёки ундан кўпроқ муддат давомида құлланилиши мумкин.

Германияда хукуқбұзар ижтимоий фойдали ишларни бажарған тақдирда хукмни ижро этишни иккى йилга кечикириш тұғрисида қарор чиқариш имконияти 1975 йилдан бошлаб пайдо бўлган [5; С. 54.].

Португалияда ижтимоий фойдали ишлар жиноят кодексида уч ойгача қамоқ жазоси ўрнига құллаш мумкин бўлган чора сифатида назарда тутилған, лекин мазкур норма амалда кам құлланилады.

1987 йилда олти йиллик эксперимент давридан сўнг Нидерландия ЖКГа ижтимоий фойдали ишлар тариқасидағы жазони құллаш имкониятини назарда тутувчи норма кирилди.

1996 йилди Канада құшымча жазо чоралари тұғрисидеги қонун кайта кўриб чиқылди. Жиноят кодексига кирилған тузатишлар провинциялардан мұқобил жазо чораларини құллаш бўйича дастурларни тузишни талаб қиласы. Кодексдан хукмлар чиқаришнинг мақсадлари ва принциплари тұғрисида Баёнот ҳам ўрин олған бўлиб, унда “озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган жазо чораларини жиҳдий құллаб-кувватлаш” назарда тутилған [6; С.8.].

Латвияда ижтимоий фойдали ишлар жиноят учун янги жазо чораси сифатида 1999 йил апрелда, янги жиноят қонуни құчға кириши билан бир вактда жорий этилган. Янги жиноят қонуну қабул қилинган ва құчға кирған пайтдан эътиборан анча давомли вакт үтганига қарамай, тегишли муассасалар учун кадрлар тайёрлаш базаси ташкил этилмади. 2000 йил майда ижтимоий фойдали ишларнинг турли жиҳатлари бўйича муддатли курслар ташкил этилди ва уларда ижтимоий фойдали ишларни ижро этиш дастурлари амалга кирилған худудлардаги маҳаллий ҳокимият органдарининг элликка яқин масъул мансабдор шахслари, судьялар ва муниципал полиция ходимлари иштирок этдишлар.

Ижтимоий фойдали ишлар асосан унча оғир бўлмаган жиноятлар содир эттан хукуқбұзарлар учун мўлжалланған. Аммо мазкур санкция ижтимоий фойдали ишларни құллаш борасида катта тажриба тұпланған худудларда оғир жиноятлар содир эттан хукуқбұзарларга нисбатан ҳам құлланилмоқда. Ижтимоий фойдали ишлар дастурида маҳаллий жамоа иштироки янада фаоллашды ва ҳозирги вактда юзга яқин иш берувчилар хукуқбұзарлар учун иш ўринларини ажратмоқдалар. Айрим худудларда хукуқбұзарлар меҳнатига бўлған талаб таклифдан зиёд, судьялардан эса, ижтимоий фойдали ишларни янада кўпроқ хукуқбұзарлар учун тайинлашни илтимос қилмоқдалар [7; С. 104.].

Польшада озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ жазоларни хукуқий тартибга солиш Ғарбий Европа мамлакетлерининг аксариятида кузатилаётган жараёнлар билан мос келади. Польша тажрибаси шуни күрсатады, озодликдан маҳрум қилиш ўрнига тайинланадын мұқобил жазолар орасида жарима ва озодликни чеклаш етакчилек қиласы. Польша қонунчилигига мувофиқ, ушбу жазо жамоат манфаатларида ишларни суд томонидан құрсағылған тегишли жойда, масалан, даволаш муассасаларида, қариялар уйларидан ёки хайрия ташкилотларида текинга бажарылышни назарда тутади. Суд томонидан

тайинланган ишларни бажариш жойи, вақти ва усули айбланувчининг фикри эшитилгандан кейин тайинланади. Агар суд ёлланма меҳнат билан банд бўлган бирон-бир шахсни озодликни чеклашга хукм қилган бўлса, у ишларни тайинлаш ўрнига хукуқбузар томонидан ўз иш ҳақининг 10-25% ни жамоат учун хайрия мақсадларига ёки давлат фойдасига тўлаш тўғрисида қарор қабул килиши мумкин. Озодликни чеклаш жазосини тайинлар экан, суд маҳкумга нисбатан қуратор ёки ишончга лойиқ шахс, таълим фаолияти, собиқ маҳкумларни ижтимоий реабилитация қилиш ёки уларга ёрдам қўрсатиш билан шуғулланадиган уюшма, муассаса ёки жамоат ташкилоти томонидан назоратни белгилаши мумкин [8; С. 47.].

Хукуқбузар ижтимоий фойдали ишларни бажариши даврида пробация хизматининг ходими хукуқбузар қайси округда жазони ўтаётган бўлса, шу округнинг маҳаллий ҳокимият органлари билан алоқаларни кувватлаб туради. Хукуқбузар ижтимоий фойдали ишлар тариқасидаги жазони ўташи даврида пробация хизматининг ходими муайян чеклашларни хисобга олган ҳолда у билан яқин алоқаларни кувватлаб туради [9; С. 129.].

Швецияда ҳозирги вақтда қўшимча жазоларнинг қуидаги турлари қўлланилади: жарима, шартли хукм қилиш, жазони ижро этиши кечикириш, пробация ва ёшлар учун ахлоқ тузатиш марказида сақлаш.

Швеция жиноят қонунчилигига маҳкумларни уларнинг ижтимоий хукуқий мақомига қараб тоифаларга ажратишга алоҳида эътибор берилади. Хусусан, 21 ёшга тўлмаган шахсларга нисбатан умрбод озодликдан маҳрум қилиш қўлланилмайди, 18-21 ўзбек шахсларга озодликдан маҳрум қилиш, агар бунинг учун алоҳида сабаблар мавжуд бўлмаса, қўлланилмайди, 15-17 ўзбек шахсларга эса озодликдан маҳрум қилиш қўлланилиши мумкин эмас (тўғри, улар оғир жиноятлар содир этган ҳолда ахлоқ тузатиш марказларига юборилиши мумкин) [10; С. 77.].

Швецияда қўлланиладиган жазоларнинг турлари қуидагилардан иборатdir:

1. Жарима. Жарималарнинг уч тури мавжуд: кунлик, молиявий, стандарт. Кунлик жарима маҳкумнинг кунлик иш ҳақига тенг (даромадлари миқдорининг 30 фоизидан кам ва 50 фоизидан ортиқ эмас), бир нечта жиноятлар учун тайинланиши мумкин бўлган кунлик жарима эса маҳкум жами даромадлари миқдорининг 200% дан ошиши мумкин эмас. Кунлик жарима бошқа жазо турига, масалан, шартли жазо ва назоратга қўшимча равишда тайинланиши мумкин.

2. Электрон мониторингта асосланган узлуксиз назорат маҳкумга унинг озодликдан маҳрум қилиш жазосини муқобил жазоларнинг мазкур тури билан алмаштириш ҳақидаги илтимосига биноан қўлланилиши мумкин. Бунда пробация хизматларининг вакиллари кўпинча маҳкумларни уларнинг уйига бориб кўришади. Учрашувлар ўтказилади ва уларда жиноятчилик, алкогольизм ва гиёхвандлик муаммолари муҳокама қилинади.

3. Шартли жазо (хукм қилиш) жарима етарли эмас деб топилган ҳолларда тайинланади. Шартли хукм қилинган шахслар учун икки йиллик ижро муддати белгиланади. Шартли хукм қилинган шахс назорат остига олинмайди. Шартли жазо, агар маҳкум шунга рози бўлса ва жиноят билан етказилган зарарни қоплаш муддати ва шакли белгиланган ҳолда, жамоат ишлари билан бирга қўлланилиши мумкин, муайян ҳолатларда эса, у кунлик жарима (200% гача) билан бирга тайинланиши мумкин.

4. Назорат уч йиллик синов муддатини ўз ичига олади, лекин назорат даври одатда синов муддатининг бир йили ўтгач якунланади, аммо маҳкумнинг хулқ-атвори лозим даражада бўлмаган ҳолда узайтирилиши ҳам мумкин. Назорат синов муддати даврида маҳкумнинг розилиги билан ёки даволаш маҳсус дастурига мувофиқ муайян шартлар ва жамоат ишлари билан тўлдирилиши мумкин.

5. Жамоат ишлари ҳозирги вақтда икки қўринишда мавжуд: назорат билан бирга қўлланиладиган жамоат ишлари; шартли жазо билан бирга қўлланиладиган жамоат ишлари (белгиланган миқдордаги соатлар).

Энди жазоларнинг айрим турларини уларнинг Ғарбий Европа мамлакатлари ва АҚШдаги умумий белгилари ва фарқларини хисобга олган ҳолда кўриб чиқамиз.

Айрим мамлакатларда озодликдан маҳрум қилиш ҳақидаги хукмнинг бир қисми ҳам шартли бўлиши мумкин. Масалан, Бельгияда қисман шартли жазоларни жорий этишдан хукуқбузар судга қадар қамоқда сақланаётганига қарамай шартли жазони қўллаш, шунингдек қиска муддатга озодликдан маҳрум қилишини тийиб турувчи санкция сифатида тайинлаш имкониятини яратиш мақсади кўзланган. Ушбу мақсадга эришилмаган тақдирда шартли хукмнинг узоқ муддатли даври қўлланилади.

Мамлакатимизда кўриб чиқилаётган чоранинг аналоги сифатида шартли хукм қилиш амал қиласди ва жазодан озод қилишнинг алоҳида шакли ҳисобланади. Агар суд озодликдан маҳрум қилиш, интизомий қисмга жўнатиш, хизмат бўйича чеклаш ёки ахлоқ тузатиш ишлари жазоларини тайинлаш вақтида содир этилган жиноятнинг хусусияти ва ижтимоий хавфлилик даражаси, айборнинг шахси ва ишдаги бошқа ҳолатларни эътиборга олиб, айбор тайинланган жазони ўтамасдан туриб ҳам унинг хулкини назорат қилиш орқали тузатиш мумкин, деган қатъий фикрға келса, шартли хукм қўллаши мумкин. Бундай ҳолда суд, башарти, белгиланган синов муддати давомида жазонинг шартлиигини бекор қилиш асослари келиб чиқмаса, тайинланган жазони ижро этмаслик тўғрисида қарор чиқаради. Синов муддати бир йилдан уч йилгача белгиланиб, хукм чиқарилган кундан бошлаб ҳисобланади. Башарти, шартли хукм қилиш тўғрисидаги қарор юкори суд томонидан чиқарилган тақдирда ҳам, синов муддатини ҳисоблаш шу кундан бошланади. Шартли хукм қилинганда, башарти, бунга асослар мавжуд бўлса, суд маҳкумга муайян вақт мобайнида етказилган зарарни бартараф қилиш, ишга ёки ўқишга кириш, яшаш жойи, иш ёки ўқиш жойи ўзгариб қолса, бу ҳақда шартли хукм қилинган шахснинг хулқи устидан назорат олиб борувчи органга хабар бериб туриш, вақти-вақти билан келиб бу органларда рўйхатдан ўтиб туриш, муайян жойларда бўлмаслик, муайян вақтда яшаш жойида бўлиши, алкогозм, гиёвандлик, заҳарвандлик ёки таносил касаллигидан даволаниш курсини ўташи каби мажбуриятларни юклashi мумкин. Шартли хукм қилинган шахсларнинг хулқи устидан ички ишлар органлари, ҳарбий хизматчилар хулқи устидан эса, ҳарбий қисм ёки муассасанинг кўмандонлиги назорат олиб боради. Хукм қилинган шахснинг хулқи устидан назорат олиб борувчи органнинг тақдими билан суд синов муддати давомида унга юклагилган мажбуриятларнинг ҳаммасини ёки бир қисмини олиб ташлаши ёки унинг зиммасига янги мажбуриятлар юклashi ҳам мумкин. Агар шартли хукм қилинган шахс синов муддати давомида суд унга юклаган мажбуриятларни бажармаса ёхуд жамоат тартиби ёки меҳнат интизомини бузганлиги учун унга маъмурий ёки интизомий таъсир чораси қўлланилган бўлса суд унинг хулқи устидан назорат олиб борувчи орган тақдимномасига биноан жазонинг шартлиигини бекор қилиб, хукмда тайинланган жазони ижро этиш тўғрисида ажрим чиқариши мумкин. Шартли хукм ўта оғир жинояти учун хукм қилинганларга, шунингдек илгари қасдан содир этилган жинояти учун озодликдан маҳрум этиш жазосига хукм қилинган шахсларга нисбатан қўлланилмайди, ўн саккиз ёшга тўлмаган шахслар, биринчи ва иккинчи гурӯҳ ногиронлари, аёллар, шунингдек олтмиш ёшдан ошган шахслар бундан мустасно. Шартли хукм қилинган шахс синов муддати давомида янги жиноят содир эта, суд унга нисбатан қонунда назарда тутилган қоидалар бўйича жазо тайинлади. Шундай қилиб, Ўзбекистон Республикасининг жиноят қонунида шартли хукмни қўллашда жиноятлар тоифаси бўйича ҳам, шахслар доираси бўйича ҳам бирон-бир чеклаш белгиланмаган. Бизнингча, мамлакатимиз қонунчилигида мазкур чоранинг тартибга солиниши лозим даражада мукаммалдир.

Ўй қамоги. Кўпгина чет эллик пенитенциарчи-олимлар фикрига қўра, уй қамоги ҳозирги вақтда озодликдан маҳрум қилишга айниқса мос келадиган муқобил чора ҳисобланади, чунки у озодликдан маҳрум қилишнинг бош функцияси – хукуқбузарни ташки дунёдан ажратишни бажариши мумкин. Уй қамогининг жалб қилувчанлиги шу билан белгиланадики, у ҳаракатланиш эркинлигини чеклаш вазифаларини озодликдан маҳрум қилиш жазоси билан боғлиқ муаммолар мажмуйисиз ҳал қилиш имконини беради.

Ўй қамоги АҚШда айниқса кенг тарқалган. Бу мамлакатнинг турли штатларида бир нечта дастурлар амал қиласди. Ўй қамоги тарикасидаги жазо асосан шуни англатадики, маҳкум ўз уйини меҳнат фаолиятини амалга оширишдан бошқа мақсадларда тарқ этиши мумкин эмас.

Ўй қамоги тарикасидаги жазони ижро этишда назоратни амалга ошириш воситалари анча ранг-баранг, лекин деярли барча дастурлар электрон кузатишнинг у ёки бу туридан фойдаланади. Электрон кузатиш жорий этилган 1983 йилдан бошлаб мазкур воситанинг қўлланилиши жадал суръатларда кенг тарқалди. Тадқиқотлар уй қамоги қамоқ жазосига ҳақиқий муқобил чора ҳисобланишини, чунки у аксарият ҳолларда айнан озодликдан маҳрум қилишга хукм қилинадиганлар учун мўлжалланганини кўрсатади.

Ғарбий Европанинг кўпгина мамлакатларида уй қамоги турли шаклларда қўлланилади: биринчидан, ундан озодликдан маҳрум қилишнинг ҳақиқий муқобили сифатида фойдаланилади, бунда уй қамоги хукуқбузар озодликдан маҳрум қилиш жазосига хукм қилинган ҳолда тайинланади. Айни ҳолда озодликдан маҳрум қилишни ижро этиш хукуқбузар уй қамогида сақланиши давомида кечиктирилади.

Иккинчидан, уй қамоги билан озодликдан маҳрум қилишнинг ўталмаган муддати алмаштирилиши мумкин.

Уй қамоги кўп микдорда молиявий ресурсларни тежаш билан бир қаторда, бошқа қулай имкониятларни ҳам яратади. Одатда хукуқбузарларга ўз ишини сақлаб қолиш рухсат этилади, баъзан ҳатто улардан ишни бажариш талаб қилинади. Хукуқбузар ўз иш ўрнини сақлаб қолишга қодир бўлмаса, у ижтимоий фойдали ишларни бажаради. Уй қамогининг яна бир афзаллиги шундан иборатки, электрон кузатувдан фойдаланиш қўлланилиши содир этилган жиноятнинг оғирлик даражасига боғлиқ бўлган кўп даражали тизимдан фойдаланиш имконини беради.

Аммо уй қамоги ҳам мутахассисларда баъзи бир эътирозларни уйғотади. Биринчидан, у тенгизлика олиб келиши мумкин, чунки ўрнатилиши лозим бўлган телефон алоқаси харажатларини қоплаш ва электрон кузатув воситаларига ҳақ тўлашга аксарият хукуқбузарларнинг қурби етмайди. Иккинчидан, бундай жазони ижро этиш жараёнида хукуқбузарнинг алоқалари доираси турма сингари зарарли бўлган муҳит билан чекланиб қолиши мумкин.

АҚШда уй қамогини қўллаш билан боғлиқ юқорида зикр этилган муаммоларни ҳал қилиш учун “жамоа” доирасида қамоқ жазоси жорий этилди. Бунда хукуқбузар ярим очик режимли стационар муассасада жазо муддатини ўташи талаб этилади. Мазкур чора қўлланилганда шундай бир кузатиш қурилмасидан фойдаланилладики, у бундай қурилмани ўрнатиш харажатларини тўлашга қодир бўлмаган хукуқбузарлар учун телефон алоқаси ўрнини босади. Бу муқобил чоранинг яна бир афзаллиги шундаки, кичик жамоа шароитлари қайта ижтимоийлашув учун энг мақбул муҳит ҳисобланади.

Бизнинг назаримизда, уй қамогини мамлакатимизда қўллашда АҚШнинг бу борадаги тажрибаси фойдали бўлиши мумкин. Бизнингча, маҳкумни меҳнат жамоасига ёки жамоат бирлашмасига ёхуд қишлоқ жамоасига кафилликка беришни жазо чораси сифатида қўллаш мумкин.

Ижтимоий фойдали ишларнинг эса, ўзига хос хусусияти шундаки, уларни жорий этишдан олдин аксарият мамлакатларда бир қатор экспериментлар ўтказилади. Бундай экспериментларни ўтказиш ижтимоий фойдали ишлар учун ташкилий асосни яратиш имконини беради. Шунинг учун бўлса керак, мазкур муқобил жазо расман жорий этилганидан кейин изчиллик билан қўлланиллади. Шуни қайд этиб ўтиш лозимки, ижтимоий фойдали ишлар экспериментлар ўтказиш учун айниқса мос келади. Улар қонунчилик базасисиз ҳам қўлланилиши ва назорат қилиниши мумкин, чунки ижтимоий фойдали ишлар соҳасида экспериментлар ўтказишни таъминлашга қодир бўлган хукукий институтлар аксарият мамлакатларда мавжуд. Масалан, улар шартли озод қилиш, шартли хукм қилиш ёки пробация (хукмни ижро этишни кечиқтириш)да алоҳида мажбурият сифатида назарда тутилиши мумкин.

Ижтимоий фойдали ишлар билан экспериментларнинг яна бир афзаллиги шундан иборатки, мазкур ишларни ташкил этиш ва уларнинг бажарилиши устидан назоратни амалга ошириш учун тегишли муассасани топиш мумкин. Шу нуқтаи назардан, турли мамлакатларнинг хукукий анъаналари улкан аҳамият касб этади. Масалан, Францияда хукмларни ижро этиш учун жавоб берадиган судья ижтимоий фойдали ишларни тайинлаш ва уларнинг бажарилишини назорат қилинада бош ролни ўйнайди. Бошқа мамлакатларда бу вазифани пробация хизмати бажаради. Нидерландияда ижтимоий фойдали ишларни бажариш билан боғлиқ функциялар ва пробация хизматининг анъанавий фаолиятига тегишли бўлган функциялар аралашиб кетишига йўл қўймаслик учун пробация хизмати доирасида маҳсус идоралар ташкил этилган.

Шундай қилиб, ижтимоий фойдали ишлар асосан озодликдан маҳрум қилишни алмаштириш тариқасида тайинланади. Айрим қонунларда, масалан, Франция қонунчилигига ва Австралиянинг Янги Жанубий Уэльс штати қонунчилигига ижтимоий фойдали ишлар озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазо ўрнига қўлланилиши лозимлиги тўғридан-тўғри назарда тутилган.

Айни вактда, Австралия ва Нидерландия амалиётининг таҳлили ижтимоий фойдали ишлардан кўпинча озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган чоралар, хусусан жарима ёки кафиллик ўрнига фойдаланилишини намойиш этади. Бундан ташқари ушбу давлатларда “Омма олдида ўзр сўраш” жазоси ҳам кўшимча жазо сифатида қўлланиллади.

Судларни ижтимоий фойдали ишлардан озодликдан маҳрум қилиш жазосининг муқобили сифатида фойдаланишга мажбур этишнинг қонун йўли билан мустаҳкамланган бир нечта усули мавжуд. Хусусан, Финляндияда икки босқичдан иборат таомил назарда тутилган. Биринчи босқичда суд ижтимоий фойдали ишлар институтининг мавжудлигига эътибор бермасдан хукм чиқариш тўғрисида қарор қабул

қилади. Агар суд шартсиз озодликдан маҳрум қилиш тарикасидаги жазони тайинлаган бўлса, у иккинчи босқичда хукмни ижтимоий фойдали ишлар билан алмаштириши мумкин.

АҚШда ижтимоий фойдали ишларни қўллашга нисбатан бошқача ёндашув мавжуд. Бу борадаги дастурлар заарни қоплаш талаб этилган, лекин бундай зарар тўланиши мумкин бўлган жабрланувчи мавжуд бўлмаган барча ҳолларда мос келадиган жазо чораси ҳисобланади. Заарни қоплаш озодликдан маҳрум қилишнинг ўзига хос муқобили сифатида қаралгани боис, ижтимоий фойдали ишлар тўғрисидаги буйрукларни ҳам озодликдан маҳрум қилиш ўрнига қўлланиладиган жазо чораси деб ҳисоблаш мумкин.

Ижтимоий фойдали ишлар самарали қўлланилишининг яна бир сабаби ушбу жазо чорасининг мослашувчанлиги ҳисобланади. Улар мустақил санкция сифатида тайинланиши ёки мазкур хукук тизимининг пробация ёки шартли ҳукм қилиш сингари анъанавий институтларини тўлдириши мумкин.

Юқоридагилардан келиб чиқиб айтадиган бўлсак, ривожланган давлатлар Жиноят қонунчилигининг қиёсий таҳлили натижасида шахсга озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган яни “Омма олдида ўзр сўраш” жазосини ҳам қўшимча жазо сифатида Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг жазо тизимиға киритиш лозим.

Бу эса ўз навбатида шахснинг қилган ишидан пўшаймонлигини, у ўз хатти – ҳаракатига изза бўлганини билдиради.

Хулоса қиладиган бўлсак, жиной жазоларни ва уни ижро этиш тартибини либераллаштириш масалалари юзасидан олиб борилган тадқиқот натижасида шаклланган таклиф, тавсия ва хулосалар қўйидагича тарзда баён этамиш:

1.Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 48¹ моддасининг 7-қисмига қўйидагича қўшимча киритилиши мақсадга мувофиқ:

Озодликни чеклаш ҳарбий хизматчилар, чет эл фуқаролари, шунингдек Ўзбекистон Республикасида доимий яшаш жойига эга бўлмаган шахсларга, ҳомиладор аёлларга ва уч ёшга тўлмаган боласи бор аёлларга нисбатан тайинланмайди.

Маълумки, озодликни чеклаш жазоси маҳкумларни муайян даражада ҳаракатланиш эркинлигини чеклаган ҳолда, жазо мақсадларига эришишни назарда тутади. Маҳкумларга нисбатан асосий таъқиқ, яни яшаш жойини тарқ этмаслик ёки сутканинг муайян вақтида яшаш жойидан чиқишини чеклашдан ташқари қўшимча таъқиқлар ҳам ўрнатилиши мумкин. 48¹ модданинг 7-қисмида ушбу жазо қўлланилмайдиган шахслар доираси белгиланган. Модданинг мазкур қисмига ҳомиладор ва уч ёшга тўлмаган боласи бор аёлларга нисбатан ҳам мазкур жазонинг тайинланмаслиги лозим, деб ҳисоблаймиз. Ушбу ҳолат она ва боланинг саломатлигига, вояга етмаган фарзанднинг манфаатларига хизмат қилади. Аёнки, ҳомиладорлик даври аёл организмида жисмоний ва руҳий ўзгаришларни келтириб чиқарувчи давр бўлиб, она ва боланинг саломатлиги учун ҳомиладор аёл доимий равища шифокор назорати остида бўлиши талаб этилади. Туғруқ даври ва фавқулодда келиб чиқувчи ҳолатлар ҳомиладорлик даврида ушбу жазо чораси белгиланган аёлнинг ўзига юқлатилган мажбуриятларни бажара олмаслигига ва таъқиқларни бузишига сабаб бўлади. Уч ёшга тўлмаган боласи бор аёлга нисбатан бу жазонинг қўлланилмаслиги аёlda ёш болани парваришлаш, унинг эҳтиёжлари учун эркин ҳаракатланиш зарурати пайдо бўлади. Боланинг саломатлиги, уни мунтазам равища эмлаш вакцинацияларига жалб қилиниши каби тадбирлар ушбу жазонинг ўталишига монелик қилади.

Ушбу моддадаги таклиф юзасидан хорижий давлатларнинг Жиноят қонунчилиги билан қиёсий таҳлил қиладиган бўлсак, моддага таклиф этилаётган қўшимча бир қанча давлатлар жиноят кодесларида мавжуд. Озорбайжон Жиноят кодексининг 53 моддаси 5-қисмига кўра, озодликни чеклаш I ва II гуруҳ ногиронларига, ҳомиладор аёллар ва 8 ёшга тўлмаган боласи бор аёллар ва эркаклар, нафака ёшидагилар, ҳарбий хизматчиларга ва муддатли ҳарбий хизматга чақирилганларга нисбатан тайинланмайди. Беларусь Республикаси Жиноят кодексининг 55 моддаси 3-қисмига мувофиқ, озодликни чеклаш суд ҳукми чиққунга қадар 18 ёшга тўлмаганларга, 55 ёшдан ошган аёллар ва 60 ёшдан ошган эркакларга, ҳомиладор аёлларга, I, II, III гуруҳ ногиронларига, ҳарбий хизматчиларга, сил касаллигининг очиқ шаклида, ОИВ инфекцияси, ОИТС ёки таносил касалликларидан даволаниш мажбурлов чоралари қўлланилган шахсларга, чет эл фуқаролари ва Беларус

Республикаси худудида доимий яшамайдиган фуқаролиги бўлмаган шахсларга нисбатан тайинланмайди.

2. 57² модда. Эҳтиёtsизлик орқасида содир этилган жиноятлар учун озодликдан маҳрум қилиш жазосини қўлламаслик

Эҳтиёtsизлик орқасида содир этилган оғир жиноятни илк бор содир этган шахсга, агар у ўз айбига чин қўнгилдан пушаймон бўлиб, жабрланувчи тарафга етказилган зарарни қопласа ҳамда жабрланувчи тараф томонидан озодликдан маҳрум қилиш жазосини қўлламасликни сўраб судга ариза берилган тақдирда, озодликдан маҳрум қилиш жазоси қўлланилмайди.

Бундай таклиф беришдан мақсад айбланувчининг аҳволини яхшилаш бўлиб, айбланувчи жиноятни содир этиш вақтида қасд қилмайди ёки унга атайлаб йўл қуйиб бермайди. Жиноятни содир этган шахс ўз қилмишининг ижтимоий хавфлилик хусусиятини англаган ва шундай қилмишни содир этишни истаган бўлади. Қасддан қилинган жиноятлар эса кўпроқ жиноятга тайёргарлик кўриш билан боғлиқ бўлиб, бу айбланувчи шахснинг ижтимоий аҳволини оғирлаштиради. Эҳтиёtsизликда эса, шахс ўз-ўзига ишониш ёки бепарволик орқасида содир этади. Масалан, ЖКнинг 266 моддаси яъни транспорт воситалари ҳаракати ёки улардан фойдаланиш хавфсизлиги қоидаларини бузиш жинояти ҳам эҳтиёtsизликдан содир этилади. Мазкур модданинг иккинчи қисми санкциясида “ўша қилмиш одам ўлишига сабаб бўлса, муйян ҳукуқдан маҳрум қилиб, етти йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади”, Мазкур модданинг учинчи қисми санкциясида “ўша қилмиш одамлар ўлимига, ҳалокатга, бошқа оғир оқибатларга сабаб бўлса, муйян ҳукуқдан маҳрум қилиб, ўн йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади” деб қўрсатилган.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 7 моддаси “Инсонпарварлик принципи” мазмунига кўра, шахсга жазо тайинлашдан мақсад уни жазолаш эмас, балки тарбиялашдир. Юқоридагиларни инобатга олган ҳолда шуни таъкидлашимиз мумкинки, эҳтиёtsизлик орқасидан содир этилган жиноятлар субъектив томондан қасд билан қамраб олинмаганлиги боис, жазо тайинлашда уларга нисбатан озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган жазоларни тайинлаш жиноят содир қилган шахснинг тарбияланиши учун ҳам етарли бўлади. Бунда асосий эътибор шунга қаратилиши лозимки, шахс эҳтиёtsизлик орқасидан содир этаётган жиноятни илк бор содир этаётган бўлиши, содир этган қилмишидан чин қўнгилдан пушаймон бўлиши ҳамда жабрланувчи билан келишишга эришиш учун барча зарарни қоплашга қилган ҳаракатларини инобатга олиш лозим. Яъни жабрланувчи тараф судга озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган жазо тайинлашни сўраб судга мурожаат этган бўлиши лозим.

Бу жиноятни содир этган шахс айбидан пўшаймон бўлиб, жабрланувчига ёрдам берса ва етказилган зарарни қопласа унга оғир жазо, яъни озодликдан маҳрум қилиш жазоси инсонпарварлик принципига ҳам тўғри келмайди. Қолаверса, юқоридагиларни қонунчиликда мустаҳкамлаб қўйилиши фақат эҳтиёtsизлик орқасидан жиноят содир этган шахс учун енгиллик бўлибина қолмай, жабрланувчининг манфаатларини ҳам химоялаб қўйилаётганлигидан дарак беради.

Шундан келиб чиқиб, ЖКга 57² модда. Эҳтиёtsизликда содир этилган жиноят учун озодликдан маҳрум қилиш жазосини қўлламаслик” тартибини белгилаш лозим.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Уголовно-исполнительное право: Учебник / Под ред. И.В.Шмарова. – М., 1998. – С. 13.
2. Стандартные минимальные правила ООН в отношении мер, не связанных с тюремным заключением (Токийские правила, 1990) / Уголовно-исполнительный кодекс РФ. С приложениями, указателями судебной практики. – М., 1997.
3. Home Office Statistical Bulletin 16/97, Cautions, Court Proceedings and Sentencing, England and Wales, 1996, London, 1997.

4. Remy Heitz. Paper for International Conference on Community Servise Orders in Africa, Kadoma, Zimbabwe, 24–28 November, 1997.
5. Peter Tak. Alternatives to Prison in Europe, in Prison Populations and Penal Policy in Estonia, Latvia and Lithuania, Swedish Prison and probation Service, 1998. – P. 54.
6. Tim Roberts. A Review of International Literature Concerning Alternative Measures Programs for Adults, Research and Statistics Division, Department of Justice, Canada, March 1998. – P. 8.
7. Peter Tak. Alternatives to Prison in Europe, in Prison Populations and Penal Policy in Estonia, Latvia and Lithuania, Swedish Prison and probation Service, 1998. – P. 104.
8. Дворянков И.В., Сергеева В.В., Баталин Д.Е. Применение альтернативных наказаний в Западной Европе, США и России: сравнительно-правовое исследование. – М., 2004. – С. 47.
9. Организация воспитательно-профилактической работы с осужденными, отбывающими наказания, не связанные с лишением свободы: Учебное пособие / Б.Б.Казак, Е.О.Ананьева, Н.П.Белая, С.А.Дьячковский, В.Е.Матвеенко, А.Н.Пастушеня, В.В.Сергеева, И.Н.Смирнова / Под общ. ред. С.Н.Пономарева. – Рязань, 2002. – С. 129.
10. Peter Tak. Alternatives to Prison in Europe, in Prison Populations and Penal Policy in Estonia, Latvia and Lithuania, Swedish Prison and probation Service, 1998. – C. 77.

YURISPRUDENSIYA

1 ЖИЛД, 1 СОН

ЮРИСПРУДЕНЦИЯ

ТОМ 1, НОМЕР 1

JURISPRUDENCE

VOLUME 1, ISSUE 1

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,

Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,

улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000